

УДК 343

О. Oleinichuk

SOCIAL AND LEGAL CONDITIONALITY OF A CRIME OF GROUNDLESS NON-PAYMENT OF WAGES, STIPENDS, PENSIONS, AND OTHER PAYMENTS ESTABLISHED BY LAW (THE PRINCIPLES OF CRIMINALIZATION AND DECRIMINALIZATION)

О.М. Олейнічук

*здобувач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БЕЗПІДСТАВНУ НЕВИПЛАТУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ, СТИПЕНДІЇ, ПЕНСІЇ ЧИ ІНШИХ УСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПЛАТ (ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ І ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ)

Постановка проблеми. З'ясування суті соціально-правової обумовленості злочину, передбаченого ст.175 КК України, має важливе значення як для теорії кримінального права, законотворчої діяльності, так і практики, адже зазначена норма має історичне, соціально-психологічне, кримінологічне (суспільна небезпечність, поширеність і латентність явища), порівняльно-правове, нормативне підґрунтя свого існування.

Частиною сьомою ст. 43 Конституції України передбачено, що право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом, згідно зі ст. 46 громадяни мають право на соціальний захист, ст. 53 — держава забезпечує надання державних стипендій та пільг учням і студентам [1]. Дослідження складу злочину невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат у зазначеному аспекті, є досить важливим, адже в ст. 1 Кримінального кодексу України зафіксовано, що його завданням є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності тощо [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідженні питань кримінальної відповідальності за злочин щодо невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат зробили П.П. Андрушко, А.П. Бабій, С.І. Бородин, Ю.С. Варанкіна, Ю.В. Гродецький, Н.Ю. Гронська, І.О. Зінченко, О.В. Кладков, Д.Л. Кокорін, Л.М. Кривоченко,

А.С. Курманов, С.Я. Лихова, М.І. Мельник, О.В. Панкратова, Є.І. Соктоєва, В.В. Топчій та інші. Проблемами заробітної плати та соціального забезпечення переймаються й міжнародні організації та спільноти [3; 4; 5; 6; 7].

У цілому питання соціальної обумовленості норм законодавства про кримінальну відповідальність досліджували Ю.В. Абакумова, Л.П. Брич, С.Б. Гавриш, Н.О. Гуророва, П.С. Дагель, Г.А. Злобін, М.Й. Коржанський, В.М. Кудрявцев, В.К. Матвійчук, В.О. Навроцький, О.О. Пащенко, П.Л. Фріс та інші.

Проблема соціально-правової обумовленості кримінальної відповідальності за злочин щодо невиплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, лише частково розглянута у вітчизняній кримінально-правовій літературі та юридичній науці, а тому це питання потребує більш глибокого наукового дослідження.

Мета статті полягає у визначенні чинників (принципів) соціально-правової обумовленості злочину, передбаченого ст. 175 КК України.

Основні результати дослідження. Кримінально-правова охорона відносин щодо своєчасної виплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, включає систему заходів, серед яких правові займають важливе місце, а відповідним чинником, який забезпечує існування такої норми, що захищає зазначені відносини, і є її соціально-правова обумовленість.

Слід зазначити, що в теорії кримінального права кримінальна відповідальність тлумачиться по-різному, і навіть на даний час ця проблема залишається не розв'язаною. Суттєвий внесок у вирішенні проблеми був зроблений у 1978 р. Г.А. Злобіним і С.Г. Келіною, які вперше виокремили принципи, підстави криміналізації, а також криміналізаційні приводи [8, с. 107–109]. А головне, дослідники довели, що недостатньо констатувати факт соціальної обумовленості закону, необхідно ще й розкрити спосіб, яким здійснюється «перелив» суспільної потреби в норму кримінального права [8, с. 106]. Як бачимо, суспільна небезпека не єдина підстава криміналізації діянь, а отже, Г.А. Злобін і С.Г. Келіна вірно розрізняють підстави та, відповідно, приводи криміналізації [8, с. 106]. Дещо схоже твердження запропонував В.Д. Філімонов, згідно з яким підставою правових норм, що встановлюють кримінальну відповідальність, є небезпека заподіяння шкоди суспільним відносинам [9, с. 121]. В.І. Борисов вважає, що соціально-правова обумовленість кримінального закону презумується різноманітними за значущістю соціальними, економічними, політичними, психологічними та іншими чинниками, встановлення й розкриття яких надає можливість пояснити необхідність кримінально-правової охорони певних суспільних відносин, прогнозувати розвиток тих чи інших інститутів кримінального законодавства, підвищити обґрунтованість змісту закону [10, с. 28]. В.М. Кудрявцев має схожу думку з В.І. Борисовим, яка полягає в тому, що будь-який злочин вчиняється не в порожнечі, а при визначених умовах, які залежать від природних чинників чи від дії людей, а отже, це означає, що ці умови можуть бути фізичними, організаційними чи психологічними. Зазвичай, і ті, й інші забезпечують злочинцеві доступність об'єму, засобів і

способів вчинення задуманого посягання, відносну безпечність для нього і співучасників тощо [11, с. 117]. Ми погоджуємося з вищезазначеними твердженнями, адже недостатньо визнати сам факт соціальної обумовленості закону, необхідно розкрити спосіб, яким суспільні вимоги перетворюються в норму кримінального права. Зазначені приклади показують, як трансформується бачення різними вченими проблеми соціально-правової обумовленості кримінального закону чи окремої взятої норми.

Крім зазначених тверджень, доцільно звернути увагу й на інші, що будуть корисними для розуміння обумовлених проблем. Зокрема, В.М. Коган акцентує на величезній важливості дослідження соціального підґрунтя кримінального права, вказуючи, що кримінально-правова наука являє собою не більше, ніж засіб для досягнення мети, яка поставлена перед суспільством [12, с. 124]. Варто погодитися з позицією М.Й. Коржанського, який вважає, що соціальна зумовленість кримінально-правової охорони визначається в основному соціальною цінністю суспільних відносин, економічними факторами й ефективністю правової охорони [13, с. 28]. П.С. Тоболкін переконаний, що проблема соціальної обумовленості кримінально-правових норм полягає в розкритті економічних, політичних, моральних та інших факторів, які викликають необхідність існування норм кримінального права, оскільки правотворча діяльність не може бути ізольована від тих соціальних процесів, які відбуваються в суспільному житті і так чи інакше впливають на формування правових норм [14, с. 5–7]. Цілком слушним є зауваження В.О. Навроцького, який вважає, що до соціальної обумовленості слід відносити як соціальні, так і соціально-психологічні фактори, які виражають суспільну необхідність і політичну доцільність встановлення кримінальної відповідальності за те чи інше діяння (до них відносять: суспільну небезпечність діяння, його відносну поширеність, домірність позитивних і негативних наслідків криміналізації та кримінально-політичну адекватність криміналізації) [15, с. 114]. В.І. Борисов та О.О. Пашенко під соціальною обумовленістю розуміють соціально-правову, що полягає у встановленні та збереженні кримінальної відповідальності за певні злочини і є невід'ємною складовою частиною їх кримінально-правової характеристики [16, с. 181].

Отже, зважаючи на вищевикладене, під зазначеною обумовленістю варто розуміти взаємопов'язані умови та чинники, що проявляються в певних сферах життєдіяльності суспільства, перебіг яких визначає об'єктивну та практичну необхідність існування кримінальної відповідальності за те чи інше діяння, а принципи, підстави криміналізації, а також криміналізаційні приводи слід розглядати як фактори, що спонукають громадськість і законодавця до протидії.

Сьогоднішній стан проблеми безпідставної не виплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших, установлених законом виплат, потребує підвищення ефективної дії правових норм у сфері кримінально-правової охорони, зокрема норм, передбачених ст. 175 КК України, що зумовлює посилення боротьби з цим злочиним. А отже, наступним нашим кроком буде саме з'ясування науково аргументованих принципів криміналізації суспільно небезпеч-

них діянь і розкриття передумов заборони кримінально-правової охорони досліджуваних суспільних відносин. Зокрема, В.К. Матвійчук з цього приводу констатує, що «...незважаючи на зміни в українському кримінальному законодавстві... проблема криміналізації (декриміналізації) діянь у цій сфері, як показує аналіз чинних норм кримінально— і адміністративно-правових норм та інших нормативних актів, їх соціальна обумовленість, узагальнення практики їх застосування, залишається досить актуальним» [17, с. 336]. До зазначеного твердження слід додати, що у сучасній кримінально-правовій теорії загальноновизнаним є положення про те, що достатньо ефективною може бути лише соціально обумовлена правова норма, а саме така, що відображає об'єктивні потреби кримінально-правової охорони найбільш важливих суспільних відносин [18, с. 12]. З наведеного можна зробити висновки, що саме кримінально-правові норми і є тим фундаментом, з якого починається наука кримінального права, а також і її галузь. Тому дослідження однієї з кримінальних заборон, у нашому випадку норм, що містяться у ст. 175 КК України, є вагомим внеском у розвиток кримінальної галузі та науки. Варто зазначити, що кожна кримінальна норма являє собою, як і безпосередньо в нашому випадку, певний стандарт поведінки суб'єктів відповідних кримінально-правових відносин [19, с. 136]. Це свідчить про те, що виявлення діянь, які мають типову спільність (спорідненість) і характеризуються суспільною небезпечністю, є одним із основних завдань державної політики [20, с. 6]. Такий процес, як показує нам вивчення джерел з кримінального права, іменується криміналізацією діянь, оскільки криміналізація має об'єктивний характер, в якому кримінально-правова норма конструюється таким чином, щоб якнайбільш повно відтворити ту або іншу реально існуючу властивість суспільно небезпечних явищ чи подій [21, с. 20]. Отже, можна стверджувати, що правовий постулат діяння, а у нашому випадку злочину, передбаченого ст. 175 КК України, слідує за його соціальною основою, тобто викликаний такою соціальною основою. З цього положення випливає, що злочинність є безперечно феномен соціальний і характерний для суспільства як певна його властивість [22, с. 74].

У результаті проведеного нами дослідження встановлено, що як і в Кримінальному кодексі України, так і інших країн або їх складових утворень (зазначені у дужках), а саме: Австралії, Австрії, Азербайджану, Албанії, Аргентини, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Бразилії, Вірменії, Греції, Грузії, Данії, Естонії, Ізраїлю, Індії, Ісландії, Італії, Казахстану, Канади, Киргизстану, КНР, Коста-Ріки, Латвії, Литви, Ліхтенштейну, Люксембурга, Македонії, Малайзії, Мальти, Мексики, Молдови, Монголії, Нідерландів (Голландії), Норвегії, Південної Кореї, Польщі, Румунії, РФ, Сан-Маріно, Словаччини, Словенії, Таджикистану, Таїланду, США (КК штату Техас), Туреччини, Туркменістану, Угорщини, Узбекистану, Філіппін, Фінляндії, Франції, ФРН, Хорватії, Чехії, Чорногорії, Швейцарії, Швеції, Японії та ін. відсутні положення, що встановлюють критерії та процедури криміналізації діянь. Але слід звернути увагу на те, що єдиним серед проаналізованих нами кримінальних кодексів, у якому визначені умови, підстави, приводи та процедура криміналізації діянь, є Кримінальний кодекс Іспанії [23; 24], у частині

третьої ст. 1 якого встановлено, що суд або суддя, отримавши відомості про які-небудь дії чи бездіяльність, що не є караними за законом, але заслуговують покарання, повинні утриматись від провадження у даній справі і подати на розгляд уряду доводи, за якими дане діяння вимагає застосування кримінальної санкції [23, с. 11; 24].

Слід також звернути увагу на неоднозначні передумови криміналізації суспільно небезпечних діянь, що були виділені В.К. Матвійчуком та іншими вченими як у загальному контексті, так і в межах діянь, передбачених ст. 175 КК України. Так, професор В.К. Матвійчук пропонує, що «під криміналізацією слід розуміти як процес, так і результат визначення певних видів діянь злочинними і караними» [25, с. 81].

На думку Ю.А. Турлової, аналіз передумов криміналізації суспільно небезпечних діянь належить до сфери досліджень кримінологічної спрямованості, зокрема питань запровадження кримінологічної експертизи існуючих і нових кримінально-правових законів [26, с. 13]. Професор А.П. Закалюк вважає, що «...соціальне обґрунтування кримінально-правової норми за значущістю елементів, які його зумовлюють, є переважно кримінологічним, становить кримінологічне підґрунтя останньої і є предметом не кримінального права, а широкого спектра суспільних наук, у тому числі соціології, а в юридичній їх царині – предметом кримінології». Зазначене твердження було озвучене з приводу передумов криміналізації в 1989 р. та висвітлено у рішеннях Всесоюзної науково-практичної конференції з обговорення проблем кримінологічного обґрунтування кримінально-правових норм [27, с. 12]. Інша група вчених, зокрема В.М. Кудрявцев та В. Емін, які є яскравими прихильниками третього напрямку, визнавали, що проблемами криміналізації та декриміналізації діянь повинна займатися не тільки наука кримінального права [28, с. 46–50].

Надто загальним, на наш погляд, є визначення криміналізації Й.Н. Айдаровим, відповідно до якого «криміналізацією є визначення в кримінальному законі суспільно небезпечного, винного і караного діяння» [29, с. 108], а також визначення Сюй Дисинь, яким стверджує, що криміналізація – це встановлення законодавцем кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння у формі кримінально-правової норми [30, с. 25].

Значно ширше визначення криміналізації формує П.Л. Фріс, який вважає, що це «процес виявлення суспільно небезпечних видів людської поведінки, визнання на державному рівні необхідності, можливості і доцільності кримінально-правової боротьби з ними і, у випадку позитивної відповіді на ці питання, закріплення їх у законі як злочинів» [31, с. 20–21]. Схожі за змістом визначення криміналізації зустрічаються у публікаціях різних вчених-криміналістів [32, с. 37–43; 33, с. 108; 34, с. 65; 35, с. 23; 36, с. 18] і не потребують додаткового висвітлення.

Отже, вищезазначені твердження відомих вчених-криміналістів надають нам можливість обґрунтовано стверджувати, що необхідно відрізнити поняття «соціально-правова обумовленість криміналізації діянь» від поняття «криміналізація діянь», а отже, стверджувати, що криміналізацією є як процес,

так і результат визначення соціально неприйнятних діянь (у нашому випадку, діянь, передбачених ст. 175 КК України) злочинними і караними (кримінально-протиправними). Як уже зазначалося, саме ця проблема є предметом науки кримінального права, тому варто погодитися з позицією, що превалює в юридичній літературі, що соціально-правова обумовленість криміналізації діянь є чинниками та першопричинами криміналізації діянь [25, с. 82].

Розглянутий нами матеріал, що стосується передумов криміналізації діянь, доводить, що існують різноманітні класифікаційні системи цих передумов, які потребують додаткового дослідження.

Проведений аналіз дав змогу з'ясувати, що для розуміння криміналізації діянь вживаються різні терміни («принцип», «критерії», «умови», «підстави», «чинники», «приводи», «зумовлюючі фактори», «соціальні фактори», «передумова» або «обумовленість» криміналізації), тому ми підтримуємо позицію Ю.А. Турлової, яка наполягає на тому, що зазначені терміни виступають у такому контексті як синоніми, означають одне й те саме – головні обставини, на яких ґрунтується, засновується визначення суспільної небезпечності злочину, а розмежування цих термінів має умовний характер [26, с. 14]. На думку Ю.А. Турлової, зміст цих перелічених понять значною мірою збігається [26, с. 15].

Для встановлення передумов (підстав) чи факторів криміналізації діянь, передбачених у досліджуваній нами ст. 175 КК України, слід скористатися визначенням, запропонованим В.М. Кудрявцевим, в якому чітко визначено, що: «Підставами криміналізації виступають процеси, що відбуваються в матеріальному й духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей» [21, с. 204].

Завершальним кроком цього дослідження є безпосередній аналіз соціально-правової обумовленості кримінально-правової заборони такого посягання, як безпідставна невивплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, а також отримання відповіді на запитання, що саме є причиною закріплення таких посягань у законі про кримінальну відповідальність. Для вирішення зазначеного, потрібно розглянути різні підходи до з'ясування проблеми соціальної обумовленості кримінально-правових заборон, а саме: різні варіанти систематизованих передумов криміналізації, що існують у джерелах з кримінального права та кримінології. Так, В.М. Кудрявцев, П.С. Дагель, Г.А. Злобін та ін. у праці «Підстави кримінально-правової заборони. Криміналізація і декриміналізація» [21, с. 151] запропонували систему передумов, що полягає в системі принципів (передумов), які в загальному вигляді можуть бути сформульовані так: 1) принципи, що виражають суспільну необхідність і політичну доцільність встановлення кримінальної відповідальності (це соціальні і соціально-психологічні принципи, що забезпечують соціальну адекватність криміналізації, її припустимість з погляду основних характеристик соціальних систем і процесів суспільного розвитку, відповідності кримінально-правової норми рівню, характеру суспільної свідомості та стану громадської думки); 2) принципи, що визначають вимоги внутрішньої

логічної несуперечності системи норм кримінального права (несуперечності між нормами кримінального права і кримінального процесуального права, а також інших галузей права – конституційного, господарського, адміністративного, цивільного земельного та ін.) [21, с. 210].

Так, першу групу принципів із названої системи складають такі: 1) суспільної небезпечності; 2) відносної поширеності діяння; 3) помірності позитивних і негативних наслідків криміналізації; 4) кримінально політичної адекватності криміналізації [21, с. 210–220]. Другу групу формують такі принципи (передуми криміналізації): 1) конституційної адекватності; 2) системно-правової несуперечливості криміналізації конкретного діяння; 3) міжнародно-правової необхідності і допустимості криміналізації; 4) процесуальної здійсненності переслідування (загально-правові передумови); 5) відсутності прогалин у законі й надмірності заборони; 6) визначеності, єдності термінології та повноти складу (соціально-правової передумови) [21, с. 228–240]. Слід зазначити, що власну точку зору з цього питання ми вже сформуваємо на початку пропонованого дослідження, тому позиція Ю.Е. Пудовкіна щодо системи соціальної обумовленості кримінально-правової заборони, до якої він відносить: соціально-кримінологічні засади кримінально-правової заборони; етичні засади кримінально-правової заборони; міжнародно-правові засади кримінально-правової заборони; культурно-історичні засади кримінально-правової заборони, є цікавою і доповнює попередні погляди [19, с. 141–176]. Також нам імпонують результати напрацювань О.В. Зражевського та О.І. Габро, згідно з якими до чинників соціальної обумовленості заборон відносять: соціально-економічний; нормативний; кримінологічний; історичний; міжнародно-правовий [18, с. 13–22; 37, с. 254–266].

Слушним є судження професора П.А. Воробей стосовно того, що з усієї сукупності соціальних чинників кримінально-правової заборони суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 175 КК України, повинні бути виділені передусім ті, які безпосередньо викликали необхідність закріплення в законі даної кримінально-правової норми й обумовили її необхідність і важливість [38, с. 9].

Висновок. У результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що чинниками (принципами) соціально-правової обумовленості кримінальної відповідальності за ст. 175 КК України є: соціально-кримінологічний; конституційної адекватності; нормативно-правовий; етичний чинник; культурно-історичний; міжнародно-правовий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // Урядовий кур'єр від 13.07.1996. – № 129-130.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами та доповненнями) // Голос України від 19.06.2001. – № 107.
3. ICFTU Campaign on the Non-Payment of Wages in Russia. – Access mode: <http://www.warwick.ac.uk/fac/soc/complabstuds/russia/campaign.doc>.

4. ILO. International Labour Conference. Session (91;2003;Geneva) [Reports]. – Geneva : ILO, 2003. Report 3 (P. 1B) : Protection of Wages: Standards and safeguards relating to the payment of labour remuneration. – Geneva : ILO, 2003 – xi, 346 p. – ISBN 92-2-112874-1.

5. World social protection report 2014-15 : building economic recovery, inclusive development and social justice / International Labour Organization. – Geneva: ILO, june 2014. – xxv, 336 S. : Tab., graph. Darst., Lit. S. 315-336. – ISBN 978-92-2-128660-8.

6. Global Wage Report 2014/15. ILO. Inclusive Labour Markets, Labour Relations and Working Conditions Branch / International Labour Organization. – Geneva: ILO, 05 December 2014. – 132 s. – ISBN 978-92-2-128664-6.

7. Convention concerning the Protection of Wages, 1949, No.95 (Entry into force: 24 Sep 1952) / Adoption: Geneva, 32nd ILC session (01 Jul 1949) – Status: Up-to-date instrument (Technical Convention). – Access mode: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C095#A27.

8. Злобин Г.А., Келина С.Г. Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний // Проблемы правосудия и уголовного права. – М.: Изд-во ИППАН, 1978. – С. 102–119.

9. Филимонов В.Д. Криминологические основы уголовного права / В.Д. Филимонов. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1981. – 212 с.

10. Борисов В.И. Основные проблемы охраны безопасности производства в уголовном законодательстве Украины: автореф. дис. ... юрид. наук: спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / В.И. Борисов. – Х., 1993. – 34 с.

11. Кудрявцев В.Н. Популярная криминология / В.Н. Кудрявцев, – М., 1998. – 164 с.

12. Коган В.М. Изучение эффективности уголовно-правовых норм: аспекты и уровни анализа / В.М. Коган // Проблемы правосудия и уголовного права. – М.: Ин-т государства и права АН СССР, 1978. – 293 с.

13. Коржанский Н.Й. Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н.Й. Коржанский. – М.: Изд-во Академии МВД СССР, 1980. – 248 с.

14. Тоболкин П.С. Социальная обусловленность уголовно-правовых норм / П.С.Тоболкин. – Свердловск: Изд-во Свердловского ун-та, 1983. – 166 с.

15. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: [курс лекцій] / В.О. Навроцький. – К. : Знання, 2000. – 771 с.

16. Борисов В.І., Пащенко О.О. До питання про сутність кримінально-правової характеристика злочинів [текст] / В.І.Борисов, О.О.Пащенко // Вісник Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2005. – С. 179–190.

17. Матвійчук В.К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / В.К. Матвійчук. – К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2008. – 511 с.

18. Зражевський О.В. Кримінально-правова характеристика порушення законодавства про захист рослин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Олег Валентинович Зражевський. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2010. – 237 с.

19. Пудовкин Ю.Е. Учение об основах уголовного права: [лекции]. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 240 с.

20. *Симиненко А.Н., Пестерева Ю.С.* Истязание: уголовно-правовые и криминологические аспекты: Монография / А.Н.Симиненко, Ю.С.Пестерева. – М.: Юрлитинформ, 2011. – 192 с.

21. Основания уголовно-правового запрета: криминализация и декриминализация / Под ред. В.Н.Кудрявцева, А.М.Яковлева. – М.: Наука, 1982. – 304 с.

22. *Горшенков А.Г., Горшенков Г.Г., Горшенков Г.Н.* Преступность как социальный феномен / А.Г. Горшенков, Г.Г. Горшенков, Г.Н. Горшенков // *Философия права*. – 2004. – №2. – С. 70–80.

23. Уголовный кодекс Испании. Под редакцией и с предисловием доктора юридических наук, профессора Н. Ф. Кузнецовой и доктора юридических наук, профессора Ф. М. Решетникова. – М.: Издательство ЗЕРЦАЛО, 1998. – 218 с.

24. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія 1995 р. зі змінами станом на 01.07.2015 (іспанською мовою) / *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal del Reino de España (Esta revisión vigente desde 01 de Julio de 2015)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html. – Заголовок з екрану.

25. *Матвійчук В.К.* Екологічна політика в системі державного управління національним господарством: Монографія / В.К. Матвійчук, Ю.О. Чугаєнко, О.І. Савенков. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. – 198 с.

26. *Турлова Ю.А.* Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія злочинам: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Ю.А.Турлова. – К.: Інститут держави та права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України, 2011 – 244 с.

27. *Закалюк А.П.* Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. / А.П. Закалюк. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712 с.

28. *Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е.* Криминология и проблемы криминализации / В.Н.Кудрявцев, В.Е.Эминов // *Журнал российского права*. – 2004. – № 12. – С. 46–50.

29. *Айдаров Й.Н.* О профилактической политике и её роли в борьбе с преступностью / Й.Н.Айдаров // *Вопросы борьбы с преступностью*. – М.: ВИП, 1988. – Вып. 47. – С. 106–109.

30. *Сюй Дисинь.* Экологические проблемы Китая: Сокр. пер. с кит. / [ред., предисл. Л.В. Ушакова]. – М.: Прогресс, 1990. – 232 с.

31. *Фріс П.Л.* Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми: Монографія / П.Л. Фріс. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.

32. *Дагель П.С.* Уголовная политика: управление борьбой с преступностью / П.С. Дагель // *Проблемы социологии уголовного права*. – М., 1984. – С. 37–43.

33. *Злобин Г.А., Келина С.Г.* Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний / Г.А. Злобин, С.Г. Келина // *Проблемы правосудия и уголовного права* / редкол.: А.М. Ларин и др. – М.: ИГПАН, 1978. – С. 108–110.

34. *Клочков В.* Уголовная политика и уголовное право / В. Клочков // *Соц. Законность*. – 1997. – № 11. – С. 62–65.

35. *Назыев Б.И.* Теоретические проблемы криминализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология: уголовно-исполнительное право / Б.И. Назыев. – Баку, 2000. – 24 с.

36. *Лопатин В.А.* Проблемы криминализации экологических правонарушений: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология: уголовно-исполнительное право / В.А. Лопатин. – Л., 1991. – 20 с.

37. *Габро О.І.* Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України / О.І. Габро, Н.С. Карпов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю. – К.: 2007. – 17. – С. 254-266.

38. *Воробей П.А.* Кримінальна відповідальність за незаконну торговельну діяльність: Монографія / П.А. Воробей. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1996. – 116 с.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy 28 chervnia 1996 roku (iz zminamy ta dopovnenniamy) // Uriadovy kurier vid 13.07.1996. – №129-130.

2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 №2341-III (iz zminamy ta dopovnenniamy) // Holos Ukrainy vid 19.06.2001. – №107.

3. ICFTU Campaign on the Non-Payment of Wages in Russia. – Access mode: <http://www.warwick.ac.uk/fac/soc/complabstuds/russia/campaign.doc>.

4. ILO. International Labour Conference. Session (91;2003;Geneva) [Reports]. – Geneva : ILO, 2003. Report 3 (P. 1B) : Protection of Wages: Standards and safeguards relating to the payment of labour remuneration. – Geneva : ILO, 2003 – xi, 346 p. – ISBN 92-2-112874-1.

5. World social protection report 2014-15 : building economic recovery, inclusive development and social justice / International Labour Organization. – Geneva: ILO, June 2014. – XXV, 336 s. : Tab., graph. Darst., Lit. S. 315-336. – ISBN 978-92-2-128660-8.

6. Global Wage Report 2014/15. ILO. Inclusive Labour Markets, Labour Relations and Working Conditions Branch / International Labour Organization. – Geneva: ILO, 05 December 2014. – 132 s. – ISBN 978-92-2-128664-6.

7. Convention concerning the Protection of Wages, 1949, No.95 (Entry into force: 24 Sep 1952) / Adoption: Geneva, 32nd ILC session (01 Jul 1949) – Status: Up-to-date instrument (Technical Convention). – Access mode: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C095#A27.

8. *Zlobin G.A., Kelina S.G.* Nekotorye teoreticheskie voprosy kriminalizacii obshhestvenno opasnyh dejanij // Problemy pravosudija i ugovolnogo prava. – M.: Izd-vo IGPAN, 1978. – S. 102–119.

9. *Filimonov V.D.* Kriminologicheskie osnovy ugovolnogo prava / V.D. Filimonov. – Tomsk : Izd-vo Tomskogo un-ta, 1981. – 212 s.

10. *Borisov V.I.* Osnovnye problemy ohrany bezopasnosti proizvodstva v ugovolnom zakonodatel'stve Ukrainy: avtoref. dis. ... jurid. nauk: spec. 12.00.08 – ugovolnoe pravo i kriminologija; ugovolno-ispolnitel'noe pravo / V.I. Borisov. – Kh., 1993. – 34 s.

11. *Kudrjavcev V.N.* Populjarnaja kriminologija / V.N. Kudrjavcev, – M., 1998. – 164 s.

12. *Kogan V.M.* Izuchenie jeffektivnosti ugovolno-pravovyh norm: aspekty i urovni analiza / V.M. Kogan // Problemy pravosudija i ugovolnogo prava. – M.: In-t gosudarstva i prava AN SSSR, 1978. – 293 s

13. *Korzhanskij N.J.* Obekt i predmet ugovolno-pravovoj ohrany / N.J. Korzhanskij. – M.: Izd-vo Akademii MVD SSSR, 1980. – 248 s.
14. *Tobolkin P.S.* Social'naja obuslovlennost' ugovolno-pravovykh norm / P.S. Tobolkin. – Sverdlovsk: Izd-vo Sverdlovskogo un-ta, 1983. – 166 s.
15. *Navrotskiy V.O.* Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: [kurs lektzii] / V.O. Navrotskiy. – K. : Znannia, 2000. – 771 s.
16. *Borysov V.I., Pashchenko O.O.* Do pytannia pro sutnist kryminalno-pravovoi kharakterystyka zlochyniv [tekst] / V.I. Borysov, O.O. Pashchenko // Visnyk Akad. prav. nauk Ukrainy. – Kh. : Pravo, 2005. – S. 179–190.
17. *Matviichuk V.K.* Kryminalno-pravova okhorona navkolysnogo pryrodnoho seredovyscha: problemy zakonodavstva, teorii ta praktyky: dys. d-ra yuryd. nauk: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo / V.K. Matviichuk. – K. : VNZ «Natsionalna akademiia upravlinnia», 2008. – 511 s.
18. *Zrazhevskiy O.V.* Kryminalno-pravova kharakterystyka porushennia zakonodavstva pro zakhyst roslyn: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo / Oleh Valentynovych Zrazhevskiy. – K.: Kyivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2010. – 237 s.
19. *Pudovkin Ju.E.* Uchenie ob osnovah ugovolnogo prava: [lekcii]. – M.: Jurlitinform, 2012. – 240 s.
20. *Siminenko A.N., Pestereva Ju.S.* Istjazanie: ugovolno-pravovye i kriminologicheskie aspekty: Monografiya / A.N. Siminenko, Ju.S. Pestereva. – M.: Jurlitinform, 2011. – 192 s.
21. Osnovaniya ugovolno-pravovogo zapreta: kriminalizacija i dekriminalizacija / Pod red. V.N. Kudrjavceva, A.M. Jakovleva. – M. : Nauka, 1982. – 304 s.
22. *Gorshenkov A.G., Gorshenkov G.G., Gorshenkov G.N.* Prestupnost' kak social'nyj fenomen / A.G. Gorshenkov, G.G. Gorshenkov, G.N. Gorshenkov // Filosofija prava. – 2004. – №2. – S. 70–80.
23. Ugovolnyj kodeks Ispanii. Pod redakciej i s predislovijem doktora juridicheskikh nauk, professora N. F. Kuznecovoj i doktora juridicheskikh nauk, professora F.M. Reshetnikova. – M.: Izdatel'stvo ZERCALO, 1998. – 218 s.
24. Kryminalnyi kodeks Korolivstva Ispaniia 1995 r. zi zminamy stanom na 01.07.2015 (ispanskoiu movoiu) / / Ley Organica 10/1995, de 23 de noviembre, delCodigo Penal del Reino de Espana (Esta revision vigente desde 01 de Julio de 2015) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html. – Zaholovok z ekranu.
25. *Matviichuk V.K.* Ekolohichna polityka v systemi derzhavnogo upravlinnia natsionalnym hospodarstvom: Monografiia / V.K. Matviichuk, Iu.O. Chuhaienko, O.I. Savenkov. – K. : VNZ «Natsionalna akademiia upravlinnia», 2013. – 198 s.
26. *Turlova Iu.A.* Kryminolohichna kharakterystyka brakonierstva v Ukraini ta protydiia zlochynam: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo / Iu.A. Turlova. – K.: Instytut derzhavy ta prava im. V.M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 2011 – 244 s.
27. *Zakaliuk A.P.* Kurs suchasnoi ukraïnskoi kryminolohii: teoriia i praktyka: U 3-kh kn. / A.P. Zakaliuk. – Kn. 2: Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia vchynenniu okremykh vydiv zlochyniv. – K. : Vydavnychi Dim «In Yure», 2007. – 712 s.
28. *Kudrjavcev V.N., Jeminov V.E.* Kriminologija i problemy kriminalizacii / V.N. Kudrjavcev, V.E. Jeminov // Zhurnal rossijskogo prava. – 2004. – № 12. – S. 46–50.
29. *Ajdarov J.N.* O profilakticheskoi politike i jojo roli v bor'be s prestupnost'ju / J.N. Ajdarov // Voprosy bor'by s prestupnost'ju. – M.: VIP, 1988. – Vyp. 47. – S. 106–109.

30. Sjuj Disin'. Jekologicheskije problemy Kitaja: Sokr. per. s kit./ [red., predisl. L.V. Ushakova]. – M. : Progress, 1990. – 232 s.

31. *Fris P.L.* Kryminalno-pravova polityka Ukrainskoi derzhavy: teoretychni, istorychni ta pravovi problemy: Monohrafiia / P.L. Fris. – K.: Atika, 2005. – 332 s.

32. *Dagel' P.S.* Ugolovnaja politika: upravlenie bor'boj s prestupnost'ju / P.S. Dagel' // Problemy sociologii ugovnogo prava. – M., 1984. – S. 37–43.

33. *Zlobin G.A., Kelina S.G.* Nekotorye teoreticheskie voprosy kriminalizacii obshhestvenno opasnyh dejanij / G.A.Zlobin, S.G.Kelina // Problemy pravosudija i ugovnogo prava / redkol.: A.M.Larin i dr. – M.: IGPAN, 1978. – S. 108–110.

34. *Klochkov V.* Ugolovnaja politika i ugovnoe pravo / V. Klochkov // Soc. Zakonnost'. – 1997. – № 11. – S. 62–65.

35. *Nazyev B.I.* Teoreticheskie problemy kriminalizacii: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 – ugovnoe pravo i kriminologija: ugovno-ispolnitel'noe pravo / B.I. Nazyev. – Baku, 2000. – 24 s.

36. *Lopatin V.A.* Problemy kriminalizacii jekologicheskikh pravonarushenij: avtoref. dis. kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 – ugovnoe pravo i kriminologija: ugovno-ispolnitel'noe pravo / V.A.Lopatin. – L., 1991. – 20 s.

37. *Habro O.I.* Derzhavnyi zakhyst ta zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u sudochynstvi, za zakonodavstvom Ukrainy / O.I. Habro, N.S. Karpov // Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka) / Mizhvidomchyi naukovu-doslidnyi tsestr z problem borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu. – K.: 2007. – 17. – S. 254–266.

38. *Vorobei P.A.* Kryminalna vidpovidalnist za nezakonnu torhovelnu diialnist: Monohrafiia / P.A. Vorobei. – K. : Ukrainska akademiia vnutrishnikh sprav, 1996. – 116 s.

Олейничук О.М. Соціально-правова обумовленість кримінальної відповідальності за безпідставну не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (принципи криміналізації і декриміналізації)

У статті досліджуються чинники соціально-правової обумовленості злочину, передбаченого статтею 175 КК України. Автор детально досліджує існуючі погляди на соціально-правову обумовленість злочину. Критично оцінюючи їх, указує на відмінність соціальної обумовленості злочину, передбаченого статтею 175 КК України, від підстав криміналізації та декриміналізації суспільно-небезпечних діянь.

Ключові слова: соціально-правова обумовленість, кримінально-правова заборона, критерії, чинники, принципи, склад злочину, не виплати, заробітна плата, стипендія, пенсія, інші установлені законом виплати, соціальний захист.

Олейничук А.Н. Социально-правовая обусловленность уголовной ответственности за безосновательную невыплату заработной платы, стипендии, пенсии или других установленных законом выплат (принципы криминализации и декриминализации)

В статье исследуются факторы социально-правовой обусловленности преступления, предусмотренного статьей 175 УК Украины. Автор подробно исследует существующие взгляды на социально-правовую обусловленность преступления. Критически оценивая их, указывает на различие социальной обусловленности преступления, предусмотренного статьей 175 УК Украины, от оснований криминализации и декриминализации общественно-опасных деяний.

Ключевые слова: социально-правовая обусловленность, уголовно-правовой запрет, критерии, факторы, принципы, состав преступления, невыплаты, заработ-

ная плата, стипендия, пенсия, другие установленные законом выплаты, социальная защита.

Oleinichuk O. Social and Legal Conditionality of a Crime of Groundless Non-payment of Wages, Stipends, Pensions, and Other Payments Established by Law (the Principles of Criminalization and Decriminalization)

In this article the factors of social and legal conditionality of the crime provided by the Article 175 of the Criminal Code of Ukraine are examined. The author examines in detail the existing views on the matter of social and legal conditionality of a crime. Critically estimating them, the author indicates distinction between social conditionality of the crime provided by the Article 175 of the Criminal Code of Ukraine and the grounds for criminalization and decriminalization of socially dangerous acts.

Keywords: *Social and Legal Conditionality; Criminal and Legal Prohibition; Criteria; Factors; Principles; Corpus Delicti; Non-Payment; Wage; Stipend; Pension; Other Payments Established by Law; Social Protection*

Стаття надійшла до редакції 25.07.2016